

men til en række af dansk historievindenskabs problemer – krisen om man vil – ligger her. Og hans forsøg på at opstille en brugbar historiografisk metode ud fra en helhedsopfattelse af forskningsprocessen er i høj grad spændende og anerkendelsesværdig.

(Tiemroth har i en artikel i *Fortid & Nutid*, XXVIII, 1979 i kortere og strammere form redegjort for sine hovedsynspunkter).

Jens Chr. Manniche

Kristian Jensen: *En jydsk bonde drengs erindringer fra Ribemarsken til den kgl. staldetat som kgl. berider hos kong Christian X.* (Hernov, 1978). 70 s., ill.

Den lille bog bringer nogle charmerende, umiddelbare erindringskitser fra en gammel hædersmand, pligtro royalist og stor hesteven, og kaster lys over to vidt forskellige miljøer, den tilbagestående vestslesvigske grænseegn, og de kongelige stalde og ridehuset på Christiansborg. Det gælder for forfatteren, som for så mange andre, at militærtjenesten blev et vendepunkt i hans liv.

Paul G. Ørberg

Register til Fra Ribe Amt 1903-77. Udarbejdet af Ejner Vilstrup og årbogens redaktion. (Udgivet af *Historisk Samfund for Ribe Amt*). 63 s. 32,50 kr.

I 1977 udkom nr. 75 i rækken af årbøger fra Historisk Samfund for Ribe Amt. Dette har samfundet villet markere og har gjort det ved at lade udarbejde et samlet register til årgangene 1903-77. Det foreligger nu, i samme format og udstyr som årbøgerne.

Registret falder i tre dele: 1) Et for-

fatterregister, der er alfabetisk opbygget, dog kronologisk inden for den enkelte forfatter, 2) Et emneregister, opbygget efter de samme kategorier som Dansk historisk Årsbibliografi, tillempt efter de emner, som Ribe amt især repræsenterer, og 3) Et topografisk register, der stort set følger sogneinddelingen i 5. udg. af *Trap Danmark*. Til udgivelsen har samfundet modtaget støtte fra Ribe amts kulturfond. – Et helt uundværligt hjælpemiddel for den, der arbejder med Ribe amts lokalhistorie.

Jens Byrith

Troels Fink: *Da Sønderjylland blev delt 1918-1920.* Bd. III. 256 s. (Institut for Grænseregionsforskning, Åbenrå, 1979).

Med dette bind omhandlende året 1920 har Troels Fink afsluttet sit store værk om Sønderjyllands deling eller, om man vil, Genforeningen. (Bd. I-II er anmeldt i *Historie* 1978 s. 404-407). Nu, da man kan læse det i sin helhed, ses det endnu klarere end før, at der her er skabt et værk, der vil blive stående gennem tiderne. Man mærker, at det er skrevet af en mand, der har tilbragt en væsentlig del af sit liv med at studere og vurdere de begivenheder, hvis ydre forløb han oplevede som barn og utvivlsomt stadig erindrer.

Bind III begynder med en skildring af optakten og forløbet af de to zonevalg den 10. februar og den 14. marts. Under omtalen af stemmeafgivningen i 1. zone kommer Fink også ind på problemet om ændringen i valgetsbestemmelserne, der gav stemmeret til alle, der var fyldt 20 år før ratifikationen af fredstraktaten og født i området. Det hedder herom, at »ændringen fik vidtrækkende konsekvenser«, idet den »i høj grad (var) i tysk favør«. Ud-

talelser i den retning høres ofte om genforeningsvalget, men her er et af de punkter, hvor en ikke-slesviger har svært ved at følge med. Hvorfor tillægges der denne ændring så stor betydning? Det er rigtigt, at den var i tysk favør og gav de tysksindede en propagandamulighed, der blev udnyttet til det yderste, konkretiseret i forslaget om den såkaldte »Tredje-linje«. Men bestemmelsen ændrede jo intet i selve grænsedragningen, og allerede ved rigsdagsvalget i september 1920 begyndte gassen at sive ud af ballonen, hvilket den i øvrigt fortsatte med at gøre under de følgende valg. Selv ved folketingsvalget i april 1939, hvor tyskerne iværksatte et øredøvende propagandabrøl for at bevise tyskhedens styrke, blev resultatet just ikke opmuntrende for grænseflytterne.

En af de væsentlige landvindinger i Finks værk er hans studier i det franske udenrigsministeriums akter. Derved er det for Påskekrisens vedkommende blevet muligt at supplere Kaarsteds oplysninger om den franske gesandt Paul og forsøge at lokke danskerne med løfter om en lidt sydligere grænselinje, der ville indlemme 4 mellemslesvigske sogne. Desuden arbejdede han på at få 2. zone med Flensborg internationaliseret, ja måske ligefrem gjort til en fristad á la Danzig. Det første punkt lykkedes som bekendt. Claudel gjorde, hvad han kunne for at puste til den ild, hvori regeringen Zahle omkom. At han var en af krisens fædre, turde være ubestrideligt. Men de to andre punkter mislykkedes til gengæld for ham. Han formåede overhovedet ikke at anskue problemerne ud fra et nøgternt dansk synspunkt, hvilket i og for sig ikke var så mærkeligt. Men han synes end ikke at have gjort forsøg derpå. Med dyb ironi for ikke at sige sarkasme karakteriserer Fink gesandten indstilling med ordene: »Fejlen ved danskerne var, at

de ikke tænkte som franske patrioter«. Her rammer forfatteren plet. Det er glimrende sagt. For Claudel som for andre franske patrioter var Sønderjylland blot et af midlerne til at holde Tyskland nede, og de interesserede sig slet ikke for den risiko, Danmark udsatte sig for. »Le Danemark est si peu de chose«, som en anden fransk udsending så venligt udtrykte det 50 år tidligere.

Der var efterhånden en del mennesker i Danmark, der begyndte at indse dette. Det gjaldt også den nye venstregering Niels Neergaard, der dannedes i begyndelsen af maj 1920. Men situationen var ikke let for den, thi den var forpligtet til at indtage en mere positiv holdning over for Flensborgbevægelsen og hvad deraf fulgte. Det lykkedes dog Neergaard og hans udenrigsminister Harald Scavenius at sno sig ud af fælden med stor adræthed.

Fink er en forsigtig mand, der nødtigt skriver alt for kategoriske sætninger. Alligevel er hans mening ganske tydelig, når han om statsministerens manøvrer siger: »Neergaards ord var vage og uforpligtende, men han opnåede sin indenrigspolitiske hensigt at berolige Flensborg-retningen, at give opinionen det indtryk, at der var gjort det yderste, så måtte man beklage, at der altså ikke var noget at gøre«. Dermed var alle planerne om en internationalisering eller oprettelse af en fristad Flensborg aflivet, og Danmark undgik at skaffe sig en fremtidig katastrofe på halsen.

Bogen slutter med en fortjent hyldest til H. P. Hanssen, hvis politik var at nå frem til en definitiv løsning af det slesvigske spørgsmål ved »at skabe en grænse, der kunne have varighed, som kunne anerkendes fra alle sider. Det blev den først efter Tysklands nederlag i 1945, men grunden var lagt ved den politik, H. P. Hanssen havde ført 1918-

20. Han forudså i 1920, at Tyskland igen ville blive en international faktor, som man måtte regne med«. Derved viste han sig som en virkelig statsmand, thi en sådan kendes på, »at han går med tiden men mod strømmen«. Det er jo så sandt, som det er skrevet. Måske kunne der være gjort den tilføjelse, at Hanssen ikke havde været ene om at udøve denne fremsynede statsmandsgerning.

Men lad nu dette ligge og lad os i stedet glædes ved, at dette storværk har fundet sin harmoniske afslutning i konstateringen af, at afgørelsen i 1920 var en af de store og kloge handlinger i Danmarks omtumlede historie.

Viggo Sjøqvist

Kai Moltke: *Pengemagten og Kongekuppet i 1920*. (Forlaget Skipper Klement, 1979). 282 s.

Kai Moltkes sidste pjece, udsendt før forfatterens død, er et opkog af de komplot- og sammensværgelsesforestillinger, som han siden 1920'ernes begyndelse nærede omkring Påskekrisen i 1920, og som han selv opfattede som en marxistisk analyse. Kort fortalt går disse forestillinger ud på, at afskedigelsen af ministeriet Zahle blev iværksat for herved at forpurre en dansk-sovjetsk overenskomst, som udenrigsminister Erik Scavenius stod over for at skulle ratificere, og som ville have bragt Danmark umådelige fordele. I særdeleshed ville denne overenskomst have reddet Transatlantisk Kompagni og dermed Landmandsbanken fra at krakke. Skurken i dramaet, ØKs chef H. N. Andersen, fik kongen til at afsætte den radikale regering for at ramme en besværlig konkurrent, nemlig Transatlantisk Kompagni.

Det er en spændende og dramatisk historie, og mange har da også i tidens

løb ladet sig besnære af den og af det påståede hemmelige materiale, den hviler på. Desværre er historien dog helt uden substans, og den bygger på et sammensurium af forfalskede kilder, en række elementære misforståelser og en solid uvidenhed om helt fundamentale forhold. Tage Kaarsted tilbageviste allerede i sin disputats om Påskekrisen fra 1968 Moltkes konstruktioner, idet han påpegede de mange logiske brist heri. Jeg har selv adskillige gange behandlet historien i dens forskellige versioner (bl.a. i *Historisk Tidsskrift*, 78 (1978), i min disputats Danmark og det russiske spørgsmål 1917-1924 (1979) og i Påskekrise og Ruslandsforhandlinger. Sammenhæng eller sammentræf? Historiske kilder. Red. af Rudi Thomsen (1979)) og skal derfor her nøjes med en kort karakteristik af pjecen.

Skriftet falder i to dele; på de første ca. 145 sider er det især undertegnede, der bliver taget under behandling, mens Kaarsted må holde for på de resterende sider. Der er tale om en underlødige og plat pamflet med Moltke i rollen som historieteoretiker og den historiske videnskabs lære- og tugtemester. Både Kaarsted og undertegnede betegnes som 'systemhistorikere', hvilket jo betyder en påstand om bevidst videnskabelig uhæderlighed. Jeg beskyldes for tilsløringsmanøvrer, fiduser, kneb, undertrykkelse af kildemateriale, fusk, vilkårlig sortering, mirakeltrick og for at udbrede 'fatale dogmer', der spreder forvirring. Samtidig beskyldes jeg dog også for naivitet, ja for at lide af en hjernedefekt. Alt dette karakteriserer jo forfatteren mere end noget andet. Og i det hele taget er det som kilde til Moltkes forestillinger om diverse ting, pamfletten kan siges at have interesse. Som fremstilling er den uden værdi: et håbløst konglomerat af misforståelser, fordrejede referater og